

Презентація нової наукової праці історика Віктора Ідзя «Іван Франко на шпальтах часопису українців Польщі «Український Календар(1957-1986рр.)». - Львів, «Вид. ІСС, 2021р.» в Інституті Східної Європи. ©

2 липня 2021 року відбулась презентація наукової праці доктора історичних наук, професора, академіка, директора Інституту Східної Європи Віктора Ідзя «Іван Франко на шпальтах часопису українців Польщі «Український Календар(1957-1986рр.)». - Львів, «Видавництво Інституту Східної Європи, 2021р.».

Як було наголошено під час презентації рецензентом доктором наук з державного управління, професором Інституту Східної Європи Василем Пасічником: «... нова наукова праця академіка, доктора історичних наук, професора, директора Інституту Східної Європи Віктора Ідзя «Іван Франко на шпальтах часопису українців Польщі «Український Календар(1957-1986рр.)» засвідчує, що на шпальтах часопису українців Польщі «Український Календар(1957-1986рр.)» польськими прогресивними інтелектуалами у 1957-1986 роках аналізувалися та відтворювалися маловідомі сторінки творчості Івана Франка, який був українським борцем, українським державником і провісником відновлення Української держави в 1917 році, до якої не дожив і рік.

Як наголошував сам Іван Франко з питання відновлення Української держави своєму славетному творі: «Не пора не пора не пора москалеві й ляхові служити... нам пора для України жити...».

Проаналізований науковий матеріал та джерела з праці академіка Віктора Ідзя «Іван Франко на шпальтах часопису українців Польщі «Український Календар(1957-1986рр.)» може слугувати джерельною базою у вивченні державницької позиції у творчості Івана Франка та її впливу на українську державницьку та громадську думку, наголосив у висновок виступу доктор наук з державного управління, професор Інституту Східної Європи Василь Пасічник...».

Як наголосив в на презентації автор праці історик Віктор Ідзьо: «... Знаменитий і феноменальний Іван Франко так був «возлюблений» українцями в Львові, що був похований в чужій труні, у чужому склепі, у чужій, наданій родиною Шухевичів, сорочці...».

А чи має він відношення до Львівського Університету ім'я якого надали йому комуно-фашисти СРСР та їх нинішні фашистські з схованими парт - квитками «перевертні», себто колаборант - та ніякого...

У Львівському університеті Іван Франко тільки прочинав одну лекцію...???, де був прихильно зустрінутий студентами, та був звідти зухвало вигнаний українофобами... Так, Іван Франко має відношення виключно до Чернівецького університету, який прихильно віднісся до його наукової, літературної та мовознавчої творчості і надав йому можливість здати всі екзамени, отримати належну освіту, щоб захистити у Відні докторську дисертацію, а що Львів???, яке він має відношення до науково діяльності Івана Франка...???? - Та ніяке...

Все своє подальше літературне, політичне, громадське та політичне життя, віденський доктор Іван Франко у Львові заслужив визнання в українців у Львові, виключно свою важкою працею... І хоча сьогодні гуманітарне життя вчених в тому числі й у мережі ФСБУК у Львові, Україні, дуже сильно контролюється та нівелюється в регіональному, провінційному тоталітарному режимі, який просто змінив самоназву, та своїми мгебісько-кадебіськими бандитами, терористами, вбивцями та головорізами, схожими, як от у Білорусі, Росії та Північній Кореї, де тільки «перевірені» стукачі та провокатори в фаворі: як я бачу, всі вони в підконтрольній пресі, телебаченні та в усіх інших сферах гуманітарної діяльності, тоталітарного, по суті регіонального фашистського режиму(конц-табору)..., всім решта зась..., а де закони???, Конституція, яка є повною ФІКЦІСЮ...

Все це сьогодні, щось дуже схоже, на Росію, Білорусь та Північну Корею...???, однак поспробуємо в мережі ФСБУК, де бандитами блокуються мої останні матеріали..., по справжньому показати феномен Івана Франка, через призму поданого та проаналізованого, науково-реалістично, матеріалу, оскільки більш-демократичної мережі в регіональному, провінційному, тоталітарному, бандитському режимі, просто немає...

Ds: надіюсь, що ці львівські корумповані провокатори, звірі..., пишучі, доноси, опуси – регіональні провінційні дикуни..., не закопають мене, як в свій Г.Гонгадзе..., хоча вже дуже намагаються... Ось так ...».

Нище подаємо нове дослідження доктора історичних наук, професора, академіка Віктора Ідзя «Іван Франко на шпальтах часопису українців Польщі «Український Календар(1957-1986рр.)» яке було викладене для вчених Інституту Східної Європи, гостей ІСС: українських істориків, філологів та громадських діячів...

З працею вже можна познайомитися на сайті Інституту Східної Європи, у Львівській національній науковій бібліотеці імені Василя Стефаника та у мережі ФСБУК.

Іван Франко на шпальтах часопису українців Польщі «Український Календар(1957-1986рр.)» . ©

Вперше на шпальтах часопису українців Польщі "Український Календар" Іван Франко постає своїм величавим портретом у 1958 році. Тут же в рубриці "Українські історичні дати подається коротка автобіографічна звітка про Івана Франка час народження та час смерті великого українського письменника, мислителя, революціонера – демократа[1].

В Українському Календарі за 1959 рік подано великий портрет Івана Франка поряд з Адамом Міцкевичем, наголошено на великому вкладі Каменяра в українську літературу та культуру[2].

В Українському Календарі за 1962 рік в рубриці "Історичні дати" поміщено великий портрет Івана Франка, як доповнення до його прислів'їв, які пов'язані з життям українського народу[3].

Привертає увагу на шпальтах Українського Календаря переклад віршу на польську мову "Франко - наш образ" в якому перекладач Флоріан Неуважний якнайповніше розкрив громадську та літературну діяльність Івана Франка[4].

Чільними, на нашу думку, в Українському Календарі за 1986 рік є статті Теоксиста Пачковського "Слово о полку Ігоревім в поезії Івана Франка" та та Антіна Верби "Іван Франко у Польщі". У першій статті Теоксист Пачковський наголошує, що вже в юнацькі роки Іван Франко будучи учнем вищої гімназії глибоко зацікавився невмирущою поемою Київської Русі "Словом о полку Ігоревім". Він був пройнятий гордістю, що поет Київської Русі склав епічну пісню про похід Ігоря проти половців. Зацікавлення "Словом" у Івана Франка набрало такої сили, що в 1873 році він переклав його на українську мову. Повний текст цього перекладу, що досі зберігається в архіві Франка, вперше опублікував на підставі авторгафу академік Михайло Возняк у третьому збірнику "Іван Франко" 1952р. (с.5-24).

Окремі підзаголовки Франкового перекладу "Словом о полку Ігоревім", як твердив Михайло Возняк, повністю збігаються з тими, що їх знаходимо в хрестоматії Якова Головацького "Хрестоматія церковно-словянская и древнеруская в пользу учеников высшей гимназии". (Я. Головацкий. - Відень, 1854, с.291-303)[8].

Це засвідчує, що Іван Франко вивчав і перекладав "Слово о полку Ігоревім" за шкільним підручником Я. Головацького. Техніку перекладу Івана Франко вперше засвоїв в старших класах гімназії на лекціях грецької та латинської мов, зокрема тоді, коли вивчав твори Гомера і Вергілія. Згодом І.Франко сам написав декілька наукових робіт про основи художнього перекладу. Його кредом був – точний переклад змісту оригіналу через призму ідейно-художніх засобів. У своєму "Слова о полку Ігоревім" він притримувався цих положень[8].

Як бачимо із аналізу перекладу Івана Франка, бачимо, що Франко не дуже відходить від оригіналу виданим Я.Головацьким. Його переклад є більш досконалим не дивлячись на те, що до нього "Слово о полку Ігоревім" перекладали віршем на українську мову М.Максимович (1857р.), С.Руданський (1871р.), Ю.Федькович(1860р.) та ще деякі українські поети. Слід наголосити, що окремі частини "Слова о полку Ігоревім" краще переклали М.Максимович та С.Руданський, ніж І.Франко. Цілком можливо, за таких обставин не друкував свого перекладу за життя Іван Франко і тільки набагато пізніше його переклад опублікував Михайло Возняк. Очевидно сам Іван Франко вважав свій переклад недосконалим і тому відхилив вихід свого перекладу. Однак в подальшому в ряді своїх поезій, вважає Теоктист Пачковський, Іван Франко перекликається з автором Слова о полку Ігоревім". У своїх поезіях пригадуючи минуле Київської Русі він повністю дублює всі сцинарії з "Слова о полку Ігоревім", по новому використовує мотиви славетної поеми. Як бачимо для автора "Слова о полку Ігоревім" Івана Франка спільними є глибокий патріотизм. Отже відношення Івана Франка як до перекладу "Слова о полку Ігоревім" на українську мову, так і використання мотивів і поетики цього твору у власній поезії, має сьогодні величезне значення при вивченні невмирущої поеми та поетичної творчості нашого славетного Івана Франка[5].

Цікавою статтею є також праця Антона Верби "Іван Франко в Польщі" в якій дослідник наголошує, що популярність Івана Франка у Польщі зростає завдяки проєкції українського фільму про життя письменника, перекладам його творів, довідках в енциклопедичних довідниках, популярних статтях у пресі і науковим дослідженням. Крім перекладів, де-яка частина літературної спадщини виявилась в оригіналі. Так у хрестоматії "Українська література" за 1962 рік, яку упорядкував М.Якубець, надруковано 6 поезій, 7 новел та уривок роману "Борислав сміється". Крім цього, окремі поетичні та прозові твори Івана Франка друкувалися в читанках до навчання української мови. В початковій школі. Польські переклади поетичної спадщини, а особливо творів ІванаФранка, можемо зустріти на сторінках преси та репертуарних збірників в же в повоєнній Польщі[8].

Слід завдячувати за переклади творів Івана Франка на польську таким перекладачам, як Л.Пастернак, К.А.Яворський, Ю.Бояр, Л.Левін, А.Баумгартен, Е.Зих та інші. Вибрані вірші Івана Франка також були опубліковані в перекладах в 3 томі " Післямова" К.А.Яворського (1972р.). Тут поміщено 13 віршів, серед яких "Каменяри", "Гімн", "Декадент", "Сідоглавому" та інші. Дещо більшу вибірку віршів Івана Франка польський читач побачив в "В Антології української поезії "(1977 р.) Ф.Неуважного і Є.Плесняровича. Тут поміщено 17 поезій переважно у перекладі В.Слободника. Упорядники помістили навіть один переклад Сидора Твердохліба. Як показує історія, польський читач починає активно знайомитися з творчістю Івана Франка починаючи з 1950 року, з появи книжки "Мураж і інне оповідання" в якій у перекладі І. Тувім-Ставінської "видавництво КіВ" випустило "Захар Беркут"[8].

До сторіччя Івана Франка перекладачі З. та С. Гловяки видали новелу "Муляр"(1956). Ці самі перекладачі підготували двотомник прози Івана Франка в якому поміщено 28 новел й 3 повісті. У гурті малих прозових творів бачимо:"На дні", "Вугляр", "Ліси й пасовиська", "Добрий заробок", "Вівчар", "До світла", "Свинська конституція", "Маніпулянтка", "Грицева шкільна наука" та інші. З великих полотен: "Захар Беркут", "Для домашнього вогнища", "Основи суспільства". Цей двотомник з післямовою Маріана Якубця вийшов у видавництві "Чительнік" в 1955 році.

В 1956 році Ю.Бояр переклав на польську мову п'єсу "Украдене щастя", яку надрукував в збірнику "Праця світліцова". Цей же перекладач української літератури "Свинську конституцію" опублікував в збірнику "Україна"(1956). Його ж "Добрий доробок" появився на сторінках журналу "Вармія і Мазури"(1956, №10) [8].

Люблінському видавництві в 1974 році в перекладі З. і Г.Гловяків. Вони в тому ж видавництві випустили в 1979 році "Оповідання" Івана Франка. Окрім художніх творів Івана Франка на польську мову були переведені його публіцистичні та літературознавчі твори. Ще в 1954 році у збірнику "Под штандартем братней пшиязні", поміщено уривок статті Івана Франка "Нецо о стосунках польско-рускіх"(с.76). Ця стаття раніше була опублікована польською мовою в газеті "Кур'єр Львовскі" (1895, №284)[8].

Про зацікавлення польського літературного середовища літературною полонікою Івана Франка свідчить вибірка його праць "Іван Франко, О літера туже польскей"(1979), упорядкована М.Купльовським і виданим Літературним

видавництвом у Кракові. У вибірці поміщено статті Івана Франка: про А.Міцкевича, Ю.Словацького, Б.Залеського, С.Гоцинського, А.Шашкевича, Б.Пруса, М.Конопницьку, Я.Каспровича, С.Пшибишевського, З.Пшесмицького та інших[8].

Статті, які не були написані польською мовою, переклали: М.Купльовський, М.Трачевська. Разом у збірнику було поміщено 21 стаття. Примітки і вступне слово написав Міколай Купльовський[8].

Окрім перекладів популяризація імені українського письменника і вченого в Польщі йшла шляхом поміщення інформаційних довідок в енциклопедичних довідниках: "Вклькей енциклопедії повшехней", Т.4, "Словнику польського фольклору", в якому довідку написав Ю.Кшижановський, у "Словнику письменників європейських народів"(1966) та енциклопедичному посібнику "Польська література"(1984). Дві останні довідки належать Маріану Якубцеві[8].

Популярні публікації про автора "Мойсея" появились в щоденній польській пресі. Вже в 1948 році П.Студзенни в газеті "Червоний штандарт" від 29.08. писав про участь І.Франка в з'їзді польських літераторів. Про 35-річчя з дня смерті І.Франка відмітив часопис "Радіо і свят"(1951, №22)[8].

Більшість популярних статей про Івана Франка в польській пресі появились в 1956 році. Слід наолосити на публікаціях А. Цесажа ("Трибуна люду"№240), А.Середницького (Жице Варшави"№ 205), Ю.Бояра.("Зельони штандарт",№82), Я.Бжози ("Перспективи"№2), А.Середницького "Глос наuczycielski", №40) та інші[8].

У тижневику "Пшиазнь"(1956, №35) поміщена стаття Зіновії Франко "Співець праці і боротьби". Ця ж авторка надрукувала статтю "Співець свободи і дружби" в журналі "Культура і жице"(1956, №33). [8].

Леонід Венгеров у тижневику "Жице літерацке" (1956, №41) висвітлив питання "Іван Франко як критик польської літератури". Матеріали про Івана Франка поміщалися в же в першому номері "Нашого Слова", "Нашій Культурі". Бібліографію польських публікацій до 100-річчя з дня народження І.Франка подав в Нашій Культурі А.Середницький[8].

В іншому плані відмічали значення наукової і літературної діяльності Івана Франка автори вступної статті "Антології української поезії"(1977), Р.Лужний – автор нарису про українську літературу, що була поміщена у збірнику "Україна"(1970). М.Якубець у хрестоматії "Література українська"(1962) та в нарисі української літератури, який він написав до III тому "Дзеє літератур європейських" є свідчення про діяльність Івана Франка[8].

Згадки про Івана Франка знаходимо в різних наукових виданнях: С.Кеневич "Гісторія Польскі 1795-1918". Варшава 1968, Дзеє фольклористики польскей 1864-1918. - Варшава 1982, Я.М.Касіян "Поетика польское загадки людовой"(1976), Е.Янковский.Еліза Ожешкова"(1966) та інші[8].

Окреме місце займають статті про українського письменника і науковця в наукових журналах. Так в 1954 році Ян Козловський у "Квартальнику Інституту польско-радзецкего", №1 помістив статтю на тему "Іван Франко і польський робітничий рух Галичини" в якій використав досі невідомі архівні матеріали.Новаторський характер мала стаття К.Дудіна-Вонсовича "Публіцистика І.Франка в селянській пресі", що появилася у "Квартальнику Польсько-радянського інституту"(1955"1-2). К.Дудін-Вонсович в журналі "Славія орієнталіс" надрукував розвідку на тему "Участь Франка у польському селянському русі Галичини"(1958, №1)[8].

Найяснішою зіркою на фоні тогочасного польського Франкознавства стала післямова до польського двотомника творів І.Франка польською мовою, яку написав Маріян Якубець. Польський славіст докладно життя та літературну, наукову, публіцистичну й громадську діяльність Івана Франка, висвітлив його зв'язки з польською наукою і літературою й визначив місце в польській та взагалі слов'янській культурі. Вчений слушно писав: "Іван Франко є найвидатнішим поруч з Тарасом Шевченком класиком української літератури. Він був відомий в усій слов'янщині, як вчений, критик, та історик літератури, глибокий знавець питань народної культури., історик мистецтва і театру. Дивував сучасників шириною знань та гідною подиву працьовитістю. Бібліографія праць І.Франка налічує біля 5 тисяч публікацій...Іван Франко займає почесне місце не тільки в історії культури культури та громадському житті українського народу... Його темпераментні і полемічні статті в різних журналах Росії, Австрії, польських журнала, І.Франко писав польською мовою, ратували за дружбу між українським та польським народами (с.1-507).

Великою подією для польського франкознавства була наукова сесія, яку організували Комітет слов'янознавства ПАН. Сесію відкрив видатний польський мовознавець Тадеуш Лер-Сплавінський. Відтак з доповідями виступили Є.Кирилюк, який говорив про значення І.Франка для слов'янських літератур. Маріян Якубець проятив реферат на тему програми досліджень питання Іван Франко і польська література. Київський славіст Г.Вервес доповідав на тему ролі Франка в зближенні української і польської літератур. Варшавський мовознавець Пшемислав Зволінський висвітлив питання "Іван Франко – як мовознавець". Про участь Каменяра в селянському русі Галичини говорив Кшиштоф Дудін-Вонсович, мистецтво Франкових перекладів творів Міцкевича охарактеризувала Ельжбета Анчевська, а Тадеуш Шишко і Станіслав Маковський подали комунікат про неопубліковану кореспонденцію Франка з Адамом Вісліцким. Згадані доповіді були надруковані в журналі "Славія орієнталіс"(1958, №1), які збагатили ще й стаття Едварда Карвота "Вклад Івана Франка до польської етнографії"[8].

Незабутньою подією по пуляризації І.Франка в Польщі була поява у видавництві "Ведза повшехна" нарису Маріяна Якубця "Іван Франко"(1958).Автор розглядав свій нарис в контексті зміцнення польсько-української дружби. Тут же атор прослідковує історію культурних польсько-українських взаємин[8].

Помітне місце в збагачуванні польського франкознавства займають праці Ельжбети Горнової "Оцена дзялальності Михайла Драгоманова в історіографії українскей, російскей і польскей"(1967), та "Українські обуз постемпови і его вступу праца з польском левіцом сполечном в галіції 1876-1895". Вроцлав, 1968.

Авторка в своїх працях з'ясувала боротьбу Івана Франка з консервативними діячами і поглядами в Галичині. У зв'язку з цим вона в Українській культурі опублікувала статтю "Іван Франко і польські прогресивні діячі в Галичині в якій прийшла до висновку, що співпраця Івана Франка з польськими прогресивними діячами вилася в дружні стосунки між українцями та поляками взагалі(с.108). Цікавим доробком, які розкривають зв'язки з польською пресою є робота Ельжбети Вісневської. У післямові до двохтомника "Вибраних творів Івана Франка" в якій наголошувалося, що Іван Франко вніс суттєві доповнення в українсько-польські історичні взаємини.(1957) [8].

На польському ґрунті питання оцінки польської літератури Івана Франка займався Миколай Купльовський.

У 1974 році він видав монографію "Іван Франко, як критик літератури польської". Польський дослідник солідно оцінив літературознавчу полоніку Івана Франка. У вступному слові до монографії він наголошував: "Метою цієї праці є приближення до польського читача Івана Франка, який в силу різних історичних обставин для польського читача був надто непомітний, поменшований і завуальований на процеси польського літературного життя. Маючи це на увазі автор наголосив в монографії, що Іван Франко дійсно взяв участь у розвитку польського літературного процесу".(с.12). В наступній праці "До антології літературознавчої полоніки Івана Франка" написав ретельний вступний нарис в якому справедливо визначив місце І.Франка в історії української та польської літератур, а також ще раз пригадав його життєвий і творчий шлях[8].

Наведені, хоч зовсім не повні, факти красномовно свідчать про великий і новаторський вклад польських письменників і літературознавців у франкознавство, який збагатить науку новими досягненнями[6].

В подальшому в цьому ж річнику Українського Календаря, в своїй польськомовній статті, яку ми подаємо у власлідок перекладі на українську мову, її авторка Гражина Паздро наголошує, що в 80-роки XIX століття відносяться до великого розвитку української культури. Галичина стала П'ємонтом українського літературного та наукового життя і самотнім представником в розвитку української публіцистики. Емський указ 1878 року в дикій Росії унеможливив розвиток української літератури та культури на Східній Україні. Розвиток літератури в Галичині були пов'язані з труднощами, доказом того є історія виходу редактованого Іваном Франком журналу "Поступ", що відбилася також відлунням на польській літературній праці. Польський часопис, який видавався в Петербурзі в №47 у 1886 році теж розповів про намагання видавати у Львові часопис українською мовою, який мав виходити з січня 1887 року. Головний редактор Іван Франко оголосив про передплату нового часопису "Поступ", який мав виходити з нового року по всій Україні. З програми цього часопису, який мав виходити в дусі свободи, правди і розвитку українського слова мін мав стати органом поступового розвитку української культури. Він мав обороняти права і свободи українців в Галичині від свавілля австрійців та інших національностей. Редакція вважала за необхідне обороняти соціальні, економічні, громадські та господарські права українського населення Галичини[8].

В редактованім Іваном Франком журналі "Поступ", розпочалась дискусія по питаннях впровадження безкоштовного навчання в школах та вищих учблвих закладах для українців, а також зняття заборони і вільного розвитку всього українського[8].

По цих питаннях Іван Франко звернувся листом до Елізи Ожешкової від 14.12.1886р., в якому пропонує польським письменникам співпрацю з цього друкованим органом. В листі Іван Франко наголошує, що австрійська цензура не дозволила йому видавати "Поступ" що місяця, а лиш більшими брошурами два рази в рік...". Із цього ми бачимо, що внаслідок таких дій австрійського уряду "Поступ" так до друку і не дійшов...[8].

В листі до редактора Петербургського часопису "Край" Іван Франк скаржиться, що прокуратура австрійська заборонила йому видавати журнал "Поступ". Прокуратура наголосила, що якщо Іван Франка і видасть перший номер "Поступу", то він буде конфіскований австрійською владою і тому цей часопис не може явитися друком[7].

Список використаної літератури:

- 1.Український Календар. – Варшава, 1958. – С.29. – С.46.
- 2.Український Календар. – Варшава, 1959. – С.28.
3. Український Календар. – Варшава 1952. – С.26.
- 4.Український Календар. – Варшава 1983. – С.219.
- 5.Теоктист Пачовський."Слово о полку Ігоревім" в поезії Франка. Український Календар. – Варшава 1986, – С.94-97.
- 6.Антін Верба. Іван Франко у Польщі. Український Календар. – Варшава 1986. – С.98-102.
- 7.Grazyna Pazdro.Iwan Franko "Postup". Український Календар. – Варшава 1986. – С.103-105.
- 8.Віктор Ідзьо. Іван Франко на шпальтах часописів українців Росії та Польщі у XX столітті. – Івано-Франківськ, 2015. – С.26-30.

Віктор ІДЗЬО

Іван Франко
на шпальтах часописів
українців Росії та Польщі
у ХХ ст.